

ROCZNIK TOMISTYCZNY

7 (2018)

ROCZNIK TOMISTYCZNY
7 (2018)

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHE JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY
7 (2018)

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzusi (sekretarz / secretary), Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Antoni B. Stępień, Sławomir Sobczak, Arkady Rzegocki, Andrzej Maryniarczyk, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Marie-Dominique Goutierre, Mieczysław Gogacz, Pavol Dancák, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Artur Andrzejuk, Anton Adam.

RECENZENCI / REVIEWERS

Antoni B. Stępień, Paul J. Cornish, Tomasz Pawlikowski, Marie-Dominique Goutierre, Piotr Mazur, Grzegorz Hołub, Andrzej Jonkisz, Marek Prokop

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Elżbieta Pachciarek (j. polski), Bernice McManus-Falkowska, Ewa A. Pichola, Magdalena Płotka (j. angielski), Christel Martin, Iwona Bartnicka (j. francuski), Adam M. Filipowicz, Michał Zembrzusi (greka, łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Maciej Głowacki

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2018

ISSN 2300-1976

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2

05-806 Komorów

POLSKA

Druk i dystrybucja:

WYDAWNICTWO von borowiecky

05-250 Radzymin

ul. Korczaka 9E

tel./fax (0 22) 631 43 93,

tel. 0 501 102 977

www.vb.com.pl e-mail: ksiegarnia@vb.com.pl

WYDAWNICTWO
von borowiecky

Spis treści

Od Redakcji.....	11
Raymond Leo Cardinal Burke The Crisis regarding Marriage in the Present Day.....	13

Wokół myśli Étienne'a Gilsona w rocznicę śmierci

Mieczysław Gogacz Gilson i filozofia.....	39
Richard Fafara Philosophy and Civilization	53
Peter Redpath An American Perspective on the Christian Philosophy of St. Thomas Aquinas: Midwife to Birth of a New and Improved Global Civilization of Freedom!.....	61
Curtis L. Hancock The Elusiveness of Happiness in the Modern World.....	71
Nicolas Moscicki Gilson - voudrait-il deconstruire la metaphysique?.....	79
Michał Zembrzuski In Defense of Realism. The Metaphysical Thought of Mieczysław Gogacz	105
Mieczysław Gogacz Wpływ Étienne'a Gilsona na filozofię w Polsce	119

Rozprawy i artykuły

Artur Andrzejuk Własności istnieniowe bytu w interpretacji tomizmu konsekwentnego.....	131
Michał Zembrzuski Problem <i>mind-body</i> w świetle Tomaszowej koncepcji hylemorfizmu.....	159
Marcin W. Bukala Siódme: „Nie kradnij”. O średniowiecznym odkrywaniu rynku na marginesie książki Paola Prodiego	177
Artur Andrzejuk Problem pojęcia natury w pismach Tomasza z Akwinu	193
Magdalena Płotka From <i>scibile</i> to <i>operabile</i> . Metaphilosophical and Methodological Debate on Practical Character of Artes in 15th Century Cracow.....	213
Izabella Andrzejuk Filozoficzne podłoże mistyki św. Jana od Krzyża	229

Magdalena Płotka	
Action and Happiness. A Reinterpretation of Thomas Aquinas's Theory of Happiness in Paul's of Wroclaw Ethical Thought	241
Krzysztof A. Wojcieszek	
Cnota trzeźwości: indywidualna czy społeczna?.....	255
Ewa Agnieszka Pichola	
Ne ite ad Thomam, sed ad von Hildebrand.....	271
Jan Pocij	
Konsekwencje metafizyczne ujęć materii i ruchu we współczesnej fizyce.....	287
Tomasz Pawlikowski	
Klasyczne ujęcia problemu prawdy w „post-świecie”	313

Sprawozdania i recenzje

Natalia Herold	
Naukowe Towarzystwo Tomistyczne	347
Izabella Andrzejuk	
Sprawozdanie z sympozjum naukowego „Tomizm konsekwentny” – 18 listopada 2017 roku.....	351
Michał Zembrzowski	
Sympozjum Tomistyczne na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie – 28 lutego 2018 roku.....	355
Michał Zembrzowski	
Sprawozdanie z Sympozjum Tomistycznego w Łomży – 7 marca 2018 roku.....	359
Artur Andrzejuk	
Sprawozdanie z konferencji naukowej pt. „Małżeństwo i rodzina. Źródła kryzysu i drogi wyjścia” – 7 czerwca 2018 roku.....	365
Magdalena Płotka	
Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej pt. „Filozofia a cywilizacje – w rocznicę śmierci Étienne'a Gilsona i Mieczysława Krąpca” – 8 czerwca 2018 roku ..	371
Natalia Herold	
Kulisy sporu o istotę i istnienie. Recenzja: Tomasz Sutton, <i>De esse et essentia</i> , Biblioteka Rocznika Tomistycznego, Warszawa 2018.....	377
Magdalena Płotka	
Świat uczuć i świat rozumu. Recenzja: Justyna Fiołek, <i>Świat uczuć u świętego Tomasza z Akwinu</i> , Warszawa 2017.....	385
Bożena Listkowska	
O nieprostych kwestiach w sposób prosty, jasny i precyzyjny. Recenzja: Artur Andrzejuk, <i>Tomasz z Akwinu jako filozof</i> , Warszawa 2017.	389
Izabella Andrzejuk	
Podstawy filozofii wychowania. Recenzja: Mikołaj Krasnodębski, <i>Antropologia edukacji - wybrane aporie w świetle filozofii klasycznej</i> , Głogów 2018	397

Polemiki i dyskusje

Nicolas Moscicki

Structure de l'être dans *La Somme contra Gentiles*. Essai de reflexion sur l'article de Professeur Artur Andrzejuk *Struktura bytu w «Summa contra Gentiles» Tomasza z Akwinu*, *Rocznik Tomistyczny / Annuaire Thomiste* N° 6 (2017).....405

Nota o autorach..... 421

Table of Contents

Editorial.....	11
Raymond Leo Cardinal Burke The Crisis regarding Marriage in the Present Day.....	13
On Étienne Gilson thought on the anniversary of his death	
Mieczysław Gogacz Gilson and Philosophy.....	39
Richard Fafara Philosophy and Civilization	53
Peter Redpath An American Perspective on the Christian Philosophy of St. Thomas Aquinas: Midwife to Birth of a New and Improved Global Civilization of Freedom!.....	61
Curtis L. Hancock The Elusiveness of Happiness in the Modern World.....	71
Nicolas Moscicki Did Gilson Intend to Deconstruct the Metaphysics?	79
Michał Zembrzuski In Defense of Realism. The Metaphysical Thought of Mieczysław Gogacz	105
Mieczysław Gogacz Influence of Étienne Gilson on Philosophy in Poland	119

Dissertations and articles

Artur Andrzejuk Existential Properties in the Interpretation of Consequent Thomism	131
Michał Zembrzuski Mind-body Problem in the Light of Aquinas's Conception of Hylomorphism	159
Marcin W. Bukala „Seventh: You shall not steal” – Notes on the Medieval „Discovering” of the Market in the Margin of Paulo Prodi's Book.....	177
Artur Andrzejuk Problem of the Concept of Nature in Thomas Aquinas's Texts.....	193
Magdalena Płotka From <i>scibile</i> to <i>operabile</i> . Metaphilosophical and Methodological Debate on Practical Character of Artes in 15th Century Cracow.....	213
Izabella Andrzejuk Philosophical Grounds of Mysticism of St. John of the Cross	229

Magdalena Płotka	
Action and Happiness. A Reinterpretation of Thomas Aquinas's Theory of Happiness in Paul's of Wroclaw Ethical Thought	241
Krzysztof A. Wojcieszek	
The Virtue of Sobriety: Individual or Social?.....	255
Ewa Agnieszka Pichola	
Ne ite ad Thomam, sed ad von Hildebrand [Do not go to Thomas, go to von Hildebrand].....	271
Jan Pocij	
The Metaphysical Consequences of the Concepts of Matter and Motion in Contemporary Physics.....	287
Tomasz Pawlikowski	
The Classic Approaches to the Problem of Truth in the „Post-World”	313

Reports and Reviews

Natalia Herold	
Scientific Thomistic Society	347
Izabella Andrzejuk	
Report on the Conference „Consequent Thomism” – 18th of November 2017	351
Michał Zembruski	
Report on the Thomistic Conference at Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw – 28th of February	355
Michał Zembruski	
Report on the Thomistic Conference in Łomża – 7th of March 2018.....	359
Artur Andrzejuk	
Report on the conference „Marriage and family. The sources of crisis and ways out” – 7th of June 2018.....	365
Magdalena Płotka	
Report on the International Conference „Philosophy and Civilisation – on the Anniversary of Death of Étienne Gilson and Mieczysław Krąpiec” – 8th of June 2018	371
Natalia Herold	
Behind the Scenes of the Essence and Existence Dispute. Review: Tomasz Sutton, <i>De esse et essentia</i> , Biblioteka Rocznika Tomistycznego, Warszawa 2018.....	377
Magdalena Płotka	
The World of Emotions and the World of Reason. Review: <i>Justyna Fiołek, Świat uczuć u świętego Tomasza z Akwinu</i> [The World of Emotions in Saint Thomas Aquinas], Katowice 2017.....	385
Bożena Listkowska	
On Non Simple Issues in a Simple, Clear and Precise Way. Review: Artur Andrzejuk, <i>Tomasz z Akwinu jako filozof</i> [Thomas Aquinas as a Philosopher], Warszawa 2017.....	389
Izabella Andrzejuk	
Basics of the Philosophy of Education. Review: Mikołaj Krasnodębski, <i>Antropologia edukacji - wybrane aporie w świetle filozofii klasycznej</i> [Anthropology of Education - Selected Aporias in the Light of Classical Philosophy], Głogów 2018.....	397

Controversy and Discussions

Nicolas Moscicki

Structure of Being in *Summa contra Gentiles*. An Attempt of Reflection on the Artur Andrzejuk's Text *Struktura bytu w «Summa contra Gentiles» Tomasza z Akwinu*, *Rocznik Tomistyczny / Thomistic Yearbook* N° 6 (2017) 405

Note about authors..... 421

From *scibile* to *operabile*. Metaphilosophical and Methodological Debate on Practical Character of *Artes* in the 15th Century Cracow¹

Słowa kluczowe: practice, ethics, moral philosophy, history of medieval Polish philosophy

The purpose of this paper is to present the general perspective of practical aspect philosophy at Cracow University in the 15th century. It's commonly known among scholars nowadays, that the practical character of Cracow philosophy has been established by Jagiellonian administration and it has purely political and pragmatic tasks: internal integration of the country, defense of the state against the Teutonic Knights as well as unification of law. Polish king Władysław Jagiełło established (and actually renewed) Cracow University to educate the intellectual elites, that would undertake the king's plans. Thus, practical character of Cracow philosophy has been often reduced to its political and social aspect.

However, when one will look closer at various ethical, legal, theological or philosophical doctrines worked out in Cracow, it would certainly become clear that a thesis on practical character of philosophy is much more complex, nuanced and sophisticated theory. Therefore, the paper concerns multithreaded discussions on the topic of practice in philosophy. It is divided into three parts: the first part presents the general perspective of practical character of academic education as such in medieval Cracow; the second one presents arguments put forwards by Cracow scholars for practical aspect of ethics; the third part focuses on methodological debate on the question: what does it mean that *a study is practice*?

Dr hab. Magdalena Płotka, Institute of Philosophy Faculty of Christian Philosophy, Cardinal Wyszyński University in Warsaw.

¹ Project financed with the resources from the National Science Centre. Decision number: DEC-2012/05/D/HS1/03518.

I. Practical character of philosophy and education in medieval Cracow

„And what can I say about masters of Arts?”² – Stanisław of Skarbimierz asked rhetorically in his inaugural speech. The Faculty of Arts was the second-in-number (immediately after faculty of law) object of Stanisław’s praise³. In his speech, Stanisław expressed the hope that thanks to the disciplines taught at the Faculty of Arts, “the majesty of the royal will be graced”, “the whole community will be adorned, and injustice will largely go into exile”⁴.

Kazimierz Morawski compares the condition of the “faculty of artists” with other faculties of the Cracow University, suggesting that the practical application of liberal arts – in contrast to law and medicine – raised doubts⁵. Therefore, the program taught at the lowest of faculties – as it can be assumed – should have been reformulated so that they co-

uld meet the practical requirements imposed on education system in Cracow; that they may abound in “life benefits” and bring individual and social improvements, etc. The implementation of these tasks was to be undertaken primarily by practical philosophy: “Although all disciplines fulfill the conditions of good, moral philosophy is especially useful”⁶ – as we can read in anonymous manuscripts with a signature BJ 513. According to Cracow scholars, practical disciplines (such as ethics, politics, economics) were supposed to educate the morality of the country, contributing to its well-being, and also constitute the foundation for further studies. Their appreciation resulted – in Jerzy Rebeta’s opinion – in the development of a practical profile of teaching and practicing studying in Cracow⁷.

² Stanisław of Skarbimierz, *Pochwała Uniwersytetu na nowo ufundowanego*, in: *700 lat myśli polskiej. Filozofia i myśl społeczna XIII-XV wieku*, ed. J. Domański, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1978, p. 80.

³ Kazimierz Morawski writes about the extremely important role played by the Faculty of Artis in the history of the Cracow university, especially in the shaping of Cracow thought: „The university’s nucleus was in the Jagiellonian Collegium, where youth were taught in arts, they were prepared for higher education and at the same time they taught the highest discipline, i.e. theology. From here there was going to be education for the whole nation, and here hearts were to be heated and to educate souls for the salvation of their own and others. Collegium of king Władysław Jagiełło bore the name, because it was the core and the essence of royal thought, because the whole university was created for a great catch of souls for civilization and faith”. K. Morawski, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego. Średnie wieki i Odrodzenie. Z wstępem o uniwersytecie Kazimierza Wielkiego*, printed by Jagiellonian University, Kraków 1999, p. 110.

⁴ Stanisław of Skarbimierz, op. cit., s. 80.

⁵ „Particularly, the studies of the artistic faculty breathe a detachment from life and its daily needs. Because if the knowledge of decrees facilitated access to influences and high positions, medicine prepared for a practical profession, then the knowledge acquired at the faculty of artists could not be easily implemented”. K. Morawski, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, op. cit., p. 215.

⁶ Anonymous, *Pochwała filozofii praktyczne (BJ 513)*, in: *700 lat myśli polskiej*, op. cit., p. 179.

⁷ J. Rebeta, *Komentarz Pawła z Worcestera do „Etyki Nikomachejskiej” Arystotelesa z 1424 roku. Zarys problematyki filozoficzno-społecznej*, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej

Scholars in Cracow expressed directly their beliefs about the predominance of practical disciplines over the theoretical ones. Let's look at a few arguments. Their common element is the category of "usefulness", but differently understood. In the manuscript BJ 2102, one can read about the political advantage: the anonymous author finds the superiority of practical disciplines, because they are more useful, and "this knowledge is more dignified which is more needed"⁸. Basically, the motif present in Stanisław reiterates here: the disciplines included in the practical philosophy (ethics, politics, economics) are aimed at playing a specific role not so much on the scientific level, as primarily in the construction of Polish statehood⁹. Therefore, the anonymous author puts the law as a model of practical knowledge. In turn, in the manuscript BJ 513 we can read about the benefits for the personal moral and religious life that practical philosophy brings about. Anonymous author of BJ 513 defines this advantage "exalted", because the moral philosophy "makes people live in a way worthy of glory, and because it makes people similar to God"¹⁰. The personal benefit of studying philosophy was also stressed by Łukasz of Wielki Koźmin: „Philosophy is not limited to knowing or

talking how things are, how it is, but teaches how to act; hence the speculative considerations of liberal arts should be adapted to explain manners and guide life's matters"¹¹.

Although all three arguments focus on the benefits of studying philosophy, they are not exactly the same as you can see. Philosophy is intended both to (1) improve the quality of moral life (BJ 513), and (2) to teach how to act and manage life matters (Łukasz of Wielki Koźmin). Let us note that the argument (2) defines a wider range of tasks of philosophy, because it states that the effect of philosophical studies is the ability to act in general. Meanwhile, argument (1) narrows the ability of acting to moral behavior, which results from philosophy. It is another thing to say that philosophy teaches "to act" and "to manage life's affairs", and something else that the effect of studying philosophy is to become similar to God. The argument (1) is therefore a detailed case of argument (2).

The author of the manuscript BJ 2102 draws attention to yet another aspect of the practical understanding of philosophy. He does not attribute any goals to philosophy, but referring to the criterion of need, he states (3) the superiority of practical fields of philosophy over the theoretical ones. While the first two ar-

---

Akademii Nauk, Warszawa 1970, p. 54.

⁸ „[...] scientia iuris canonici est longe nobilior metaphysica vel theologia sacra. Argumentum probatur per omnes canonistas [...]: illa scientia est nobilior, que est appetibilior, sed scientia iuris canonici est huius”. MS BJ 2102, k. 40v, I cite J. Rebeta, op. cit., p. 38-39.

⁹ Ibidem, p. 30.

¹⁰ Anonymous, op. cit., p. 180.

¹¹ „Facere enim docet philosophia non tantum scire aut dicere. Quod autem omnes speculative considerationes arcium liberalium ad rectificationem morum et vite directionem adapteri possint [...]. Et ista qualibet speculatione potest aliquid recte vivendi”. BJ 2215, k. 252-252v, I cite J. Rebeta, op. cit., p. 37.

guments speak about the immanent goals of practical philosophy, the argument (3) does not state anything about the goals of philosophy, it only recommends choosing a particular type of philosophy, emphasizing its benefits and usefulness.

The three arguments presented reveal various shades of practical understanding of philosophy, and in consequence they show how differently practicism was understood in Cracow. Cracow scholars not only showed greater interest in practical areas, but also encouraged their

careful study. The emphasis they have placed on practical philosophy is not surprising. Since the most important criterion for the “nobility” of study was its use, scholars inevitably turned to practical disciplines, because only they could meet the expectations of the Cracow environment. The reduction of philosophy to practical philosophy (and the statement of the superiority of the latter) thus marks another sense of Cracow practicism¹².

2. Philosophy as ethics: methodological considerations

The area of philosophical research was gradually narrowed down: from the Aristotelian view of philosophy as theoretical considerations, through the identification of philosophy with practical philosophy, to the distinction of one of the three practical areas – ethics¹³. Anonymous author (BJ 502) directly emphasizes the identity of “practical discipline”

with “moral study”: *scientia praesens est practica seu moralis*¹⁴. Thus, the final result of making philosophy practical entirely was to equate it with ethics – a field that was distinguished in the Cracow environment, because ethics was the only one able to achieve the goals set before the philosophy. „Ethics is the domain of philosophy”¹⁵ – Jan Czerkawski

¹² Practicist one according to Jerzy Rebeta means “oriented to teaching or practicing problems falling within these three areas”, i.e. ethics, politics and economics. In his monograph on Paul’s of Worcester commentary on *Nicomachean Ethics* Rebeta, describing Cracow academic community as practically oriented, writes that „practical philosophy included moral philosophy, which, apart from ethics, included political, social, economic and legal issues, and on the other hand, mechanic arts weaving, agriculture and medicine etc”. J. Rebeta, op. cit., p. 7.

¹³ Jerzy B. Korolec in his article *Praktycyzm piętnastowiecznej etyki krakowskiej* mentions various aspects of Cracow ethics, which form the basis for the recognition of Cracow moral philosophy as “practical” one. Assuming that Cracow scholars were less interested in the problems of being than human life, Korolec describes, *inter alia*, the commentary tradition in Cracow, the scholars’ position on the superiority of practical theoretical disciplines, the concept of will, the concept of happiness based on *operatio virtutis*, John Buridan’s distinction between two types of happiness, the concept of *homo felicitabilis* as an object of ethics and many others. See J. B. Korolec, *Praktycyzm piętnastowiecznej etyki krakowskiej*, in J. B. Korolec, *Wolność, cnota, praxis*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2006, p. 187–209.

¹⁴ BJ 502, f. 122v.

¹⁵ J. Domański, *Scholastyka i początki humanizmu w myśli polskiej XV wieku*, Instytut Tomistyczny, Warszawa 2011, p. 251.

wrote about the role that ethics played in Cracow philosophy. He argued: "Philosophy devoid of more extensive metaphysical studies has become a practical discipline, its primary goal is not to know the truth about reality, but to know the good that must be pursued in life"¹⁶.

The fundamental meaning of ethics for practicing philosophy is shown by manuscript BJ 513. Its anonymous author emphasizes the primacy of ethics over other practical disciplines, and also draws attention to the central place, which moral philosophy occupies among other philosophical disciplines¹⁷. No wonder, then, that in the thesis of primacy of ethics – the "primary practical field"¹⁸ – historians of Polish philosophy see the heart of Cracow practicalism. Ethics as the goal of all academic endeavors and its place at the top of disciplines is – as Juliusz Domański states – "the principle of any practical understanding of philosophy"¹⁹.

At this point, we can formulate the first conclusions: Cracow practicalism assumes a twofold form in philosophy,

general and particular. The first one relies on focusing on practical disciplines of philosophy (ethics, politics, economics), the second one – on the privilege of ethics itself. And indeed, the postulate calling for the practicing of moral philosophy has been – as it seems – successfully realized: Cracow research focused to a large extent on moral, social, political issues or on the theory of action²⁰. Especially in the first half of the fifteenth century, numerous comments and glosses to the *Nicomachean Ethics* were written in Cracow, whose authors were, among others: Bartłomiej of Jasło, Mikołaj of Głogów, Mikołaj Bawdissen, Paweł of Worczyn, Maciej of Łabiszyn and Andrzej Grzymała²¹.

There is, however, some doubt here. If the value of philosophy was measured usefully, which meant that philosophy was valuable inasmuch as it resulted in a real change in the world (in its individual and moral dimension as well as in the social and political dimension), how the focus on research efforts on ethics (and other practical branches of philosophy) guaranteed this change? Bartłomiej

¹⁶ J. Czerkawski, *Humanizm i scholastyka. Studia z dziejów kultury filozoficznej w Polsce w XVI i XVII wieku*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1992, p. 86-87.

¹⁷ Anonymous, op. cit., s. 180.

¹⁸ „Practicism is the main basis on which the superiority of moral philosophy over theoretical disciplines is founded, especially the ethics itself”. J. Rebeta, op. cit., p. 192. Terms „moral philosophy” and „ethics” were used interchangeably.

¹⁹ J. Domański, „Scholastyczne” i „humanistyczne” pojęcie filozofii, Wydawnictwo Antyk, Kęty 2005, p. 137.

²⁰ According to J. B. Korolec Cracow commentaries on *Nicomachean Ethics* were written, taking as a model the commentary of John Buridan, see J. B. Korolec, *Filozofia moralna Jana Burydana. Paryski wzór krakowskich dysput z zakresu „Etyki” w pierwszej połowie XV wieku*, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Kraków-Warszawa-Gdańsk 1973, p. 30.

²¹ J. B. Korolec, *Filozofia moralna. Dzieje filozofii średniowiecznej w Polsce*, t. VII, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Kraków-Warszawa-Gdańsk 1980, p. 11-16.

miej of Jasło, Stanisław of Skarbimierz, Łukasz of Wielki Koźmin and many other scholars demanded from philosophy that it would contribute to “adoring the whole community” or “would make man similar to God”. But how could *studying* practical philosophy or ethics be fulfilled by these demands? In order to understand this relationship more fully, it should be explained how the Cracow professors guaranteed the transition from practicing moral philosophy to the implementation of its designated activities, from studying ethical theories to implementing the postulates formulated by it. In other words, one should ask about the relationship of ethics as knowledge and ethics as a postulate of action.

Cracow scholars proposed such an interpretation of ethics, which meets the practical postulates of undertaking actions in the moral, social and political spheres. So how was the moral philosophy understood in the 15th century Cracow?

Practicism understood as the placing of moral philosophy in the center of philosophical reflection takes at least two formulations: it means either studying

ethics as a theory, or practicing ethics for the future actual actions; or perceiving ethics as an intellectual product (knowledge, cognition), or defining its non-cognitive goals that are realized in the actual activity in the world. The first part of the alternative describes „theoretical ethics”, whose main propagator in the 15th century was John Versor. He strongly emphasized the cognitive functions of moral philosophy, whose implementation is *cognitio moralium* – theoretical knowledge of issues related to the sphere of morality²². According to Versor, „moral philosophy tries to know the conscious human actions assigned to one ultimate goal of man”²³. Also, the author of the manuscript BJ 714 wrote about the tension between the so-called „theoretical ethics” and „practical ethics”. He criticized the Versorist view that knowledge was the goal of moral philosophy, and the moral philosophy was theoretical itself²⁴. Studying „practical ethics” – an anonymous author argued – besides cognitive activities, requires a real realization of its postulates, and this task goes beyond the „theoretical ethics”²⁵. In both interpretations – Versor’s²⁶ and

²² „Intentio considerationis est addiscentis hanc scientiam non sistit in tali cognitione sed cognitionem finaliter ordinat ad opus”. Johannes Versor, *Quaestiones magistri Iohannis Versoris super libros Ethicorum Aristotelis et textus eiusdem*, impresse per Henricus Quentel, Köln 1491, libr. I, q. 1, f. i.

²³ „Proprium est moralis philosophiae considerare operationes humanas secundum quod ordinate sunt ad unum finem. [...] Subiectum moralis philosophiae est operatio humana ordinata in finem”. Ibidem; see. J. B. Korolec, *Filozofia moralna. Dzieje filozofii średniowiecznej w Polsce*, op. cit., p. 43.

²⁴ „[...] finis sciencie moralis est scire, igitur finis sciencie moralis est speculativus”. BJ 714, I cite J. B. Korolec, *Filozofia moralna. Dzieje filozofii średniowiecznej w Polsce*, op. cit., p. 192.

²⁵ Ibidem, p. 193.

²⁶ John Versor supports this view above all. He maintained that human action subordinated to the goal is the object of moral philosophy. Moral philosophy is practical study, because it concerns action, but ultimately it refers to principles and causes of action, just like metaphysics. It also uses a similar method (demonstration). See „Quod ex isto infert sanctus Thomas, quo sicut subiectum philosophiae naturalis est motus vel res mobili, ita subiectum moralis philosophiae est operatio humana ordinata in finem [...]. De moribus seu virtutibus humanis consideratis secundum suas

Buridan's ones – moral philosophy belongs to practical disciplines, however its „practical” character depends on its ultimate function: so, ethics leads either to the knowledge of *moralium* or to its implementation in action.

The transfer of emphasis from the cognitive function of ethics to its practical function has served the Cracow philosophers in proving that this action (not the acquisition of pure knowledge) completes the process of studying and effectively acquiring philosophical knowledge. For instance, Paweł of Worczyn drew attention that knowledge about the virtues cannot give birth to anything (*scire de virtutibus nihil prodest*), and happiness, the achievement of which is the goal of moral philosophy is achieved by the *operatio virtutis*, and not – *cognitio virtutis*²⁷. The insufficiency of theoretical thinking in moral philosophy is also described in the manuscript of BJ 714: *speculare can-*

not control the actions because it stops halfway. It is only *practicare* – acting in accordance with the right judgment that comes from free will – that is able to fulfill this task²⁸.

The idea of practical functions of ethics was widespread in Cracow. The problem of action as a consequence of reliable ethical studies was beyond discussion, most Cracow masters are in agreement on that issue; however, the problem of practical functions of ethics remained a contentious issue. What determines the practical tasks of ethics? What are precisely practical functions of ethics? – such questions were asked, and various answers were given. Let us look at three propositions that place the practical character of moral philosophy or for a purpose (BJ 714 and BJ 3352), or in a purpose and object at the same time (John of Stobnica), or only in formal object (Paweł of Worczyn).

---

raciones universales est scientia practica, ab aliis distincta. Quod sit scientia patet, quia habet principia et causa et passiones, quae possunt demonstrari per alia principia”. Johannes Versor, *Quaestiones magistri Iohannis Versoris super libros Ethicorum Aristotelis*, libr. I, q. 1, f. i; See. Thomas Aquinas, *Sententia Ethic.*, lib. 1, l. 2, n. 6; *Sententia Ethic.*, lib. 1, l. 3, n. 9.

²⁷ „Philosophus dicit huius, quod scire de virtutibus nihil prodest, hoc intelligitur sic, quod solum scire est ibi sistere, et non operari, hoc modi cum prodest vel nihil ad <attingendum finem, scilicet> felicitatem humana, quia talis solum acquiritur per operationem virtutis, et non per cognitionem virtutis”. *Kwestie wstępne komentarza Pawła z Worczyna do „Etyki Nikomachejskiej” Arystotelesa z 1424 roku*, ed. J. Rebeta, in „Z dziejów etyki krakowskiej na początku XV wieku”, „Materiały do historii filozofii średniowiecznej w Polsce”, t. VI (XVII) Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Kraków-Warszawa-Gdańsk 1973, p. 89.

²⁸ „[...] quo speculari est sistere assensive et aliquid apprehensive prout talis assensus in medietate et formaliter non est directivus praxis. Sed praticari proprie est operari secundum dictamen recte rationis ex electione voluntatis ut sic”. *Kwestie wstępne anonimowego komentarza do „Etyki nikomachejskiej” Arystotelesa w rkp. BJ 714*, ed. J. Rebeta, „Materiały do historii filozofii średniowiecznej w Polsce”, t. VI (XVII), Warsaw 1973, p. 194. Domański also emphasizes the „active and creative, not just cognitive” nature of ethics, which was one of the basic elements of Cracow practicalism. See J. Domański, *Scholastyka i początki humanizmu w myśli polskiej XV wieku*, op. cit., p. 254.

3. Action as a purpose of moral philosophy: methodological debate

The description of moral philosophy as a practical discipline due to its purpose is contained in two Cracow manuscripts: BJ 3352 i BJ 714. In both manuscripts, the argument runs identically: „Practical disciplines differ from speculative by their goals which are *per se*, proper and definitive, and therefore knowledge, whose proper and ultimate goal is only to know, is speculative, but knowledge of this kind is not moral one, because knowledge is only an accidental goal, action is its goal *per se*”²⁹. The quoted passage is the answer to the accusation that since moral philosophy is knowledge (*scientia*), its purpose cannot go beyond „knowing” (*scire*). The authors, however, do not exclude *scire* from the interests of moral philosophy, they only point out that acquiring knowledge is not the ultimate and proper goal of moral philosophy, but merely an accidental one.

Action is the proper and ultimate goal of moral philosophy. This is confirmed not only by the authors of the manuscripts, but also John of Stobnica. In addition, John assumes that action is also the object of practical knowledge, not only its goal. He writes: „action is the

object of practical knowledge, whereas work is its goal”³⁰. Drawing inspiration from the Italian humanist philosophy (Leonardo Bruni), John uses the definition of „practice” and argues that practice is synonymous with action, understood broadly as „action that is in our power” or „morally good” action³¹. If the object and purpose of „practical knowledge” is „practice”, and „practice” is synonymous with action, practical knowledge both focuses on action and takes action as a goal. John therefore regarded ethics as a practical discipline, because its object – action – was also its purpose³². He argued that the practical nature of moral philosophy consists in deriving conclusions from it in the form of actions: „practical knowledge is called knowledge, which by its nature is able to manage a practice”³³. He supported his conclusion with an illustration in the field of geometry: „And that’s why moral philosophy was also called practical, because it extends to practice just like a line extends on a lined writing area”³⁴. Similarly, as a line is a constitutive element of the lined area of a writing, practice-action is an essential element of

²⁹ „Sciencie practice distinguuntur a speculativis per fines per se proprios et ultimos, et ergo illa scientia, cuius finis per se proprius et ultimus est scire solum, illa est speculativa, sed sic non est de scientia morali, quia scire est solum eius finis de per accidens, operatio autem de per se”. *Kwestie wstępne anonimowego komentarza do Etyki nikomachejskiej Arystotelesa w rkp. BJ 3352*, ed. J. Rebeta, *Materiały do historii filozofii średniowiecznej w Polsce*, t. VI (XVII), Warsaw 1973, p. 149.

³⁰ John of Stobnica, op.cit., p. 482.

³¹ Ibidem, p. 480.

³² „[...]the object of speculative knowledge is of a necessary nature, and the purpose is knowledge itself, while action is the object of practical studies, and work is its goal”. Ibidem, p. 482.

³³ Ibidem, p. 480.

³⁴ Ibidem.

ethics, it is its important and inalienable part.

The discussion of Cracow professors on the practicality of moral philosophy is of methodological nature, and the basis of their arguments lies in the conviction that an action crowns the reasoning in the field of practical disciplines. It is an important element of practical knowledge and a natural consequence of ethical studies. Paweł of Worczyn attributed this view to Aristotle, in whose work it is possible to point to passages saying that action is the conclusion of practical reasoning. Similar discussions are taking place around Aristotle's practical syllogism also today: for instance, Jonathan Dancy and Sergio Tenenbaum maintain following Aristotle, that an action is the conclusion of practical syllogism³⁵. Bart Streumer puts forward two arguments in this position: first, it requires the adoption of a broad definition of reasoning and conclusion, so that action can be considered a part of it. Secondly, the relation of inference between knowledge and action³⁶, between *cognitio moralium* and its implementation should be clarified. It seems that John of Stobnica realized of the first difficulty pointed out

by Streumer, when he postulated that "practical knowledge" should be extended to actual practice, just as the line extends to the lined area of the writing. On the other hand, Paweł of Worczyn drew the second difficulty. He is – as it seems – the only participant of the discussed Cracow debate who devoted the issue of his commentary to the problem of the practical function of ethics: *utrum philosophia moralis debeat dici practica ex fine vel ex obiectu*³⁷. Although Paweł did not offer a satisfactory solution to the problem of the relationship between knowledge and action, his considerations show how the problem of the practical nature of moral philosophy was a complex issue for Cracow masters.

Paweł ponders on the criterion which could be taken to determine whether a given knowledge is speculative or practical. It recalls two criteria: object and purpose³⁸: depending on whether the object of knowledge falls within the scope of being or action, knowledge is either theoretical or practical. On the other hand, practical and speculative disciplines also differ in purpose. While the purpose of speculative discipline is knowledge, action is the goal of practi-

³⁵ B. Streumer, *Practical reasoning*, in: *A Companion to the Philosophy of Action*, ed. T. O'Connor, C. Sandis, Wiley-Blackwell, Malden (MA) 2010, p. 245.

³⁶ *Ibidem*, p. 245.

³⁷ Paulus de Worczyn, *Quaestiones super libris Ethicae Nicomacheae Aristotelis*, MS BJ 720, f. 13va.

³⁸ „Scientia speculativa definitur: est scientia considerans res sub ea ratione, qua non sunt libere operabiles a nobis, finaliter ordinata ad scientia. [...] Sed scientia practica definitur opposito modo: est scientia considerans res sub ea ratione, qua sunt libere operabiles a nobis, ordinata ad opus, sicut scientia moralis sit practica, similiter omnes artes mechanicae. Eh hoc patet, quod scientia speculativa et practica differunt dupliciter: uno modo ratione obiecti et [alio modo] ratione finis. Ex hoc patet ulterius, quod scientia de anima est scientia speculativa, quia est pars scientiae naturalis, quae tota est speculativa”. *Kwestie wstępne komentarza Pawła z Worczyna do „Etyki Nikomachejskiej” Arystotelesa z 1424 roku*, op. cit., p. 33.

cal knowledge³⁹. For theoretical disciplines, nature or being is their object, and their goal is real knowledge; however, for practical disciplines, action is their both object and purpose⁴⁰. Paweł's considerations should be illustrated by the examples: referring to the criterion of purpose, politics is a practical discipline because its aim is to act, namely, efficient state management. While its scope covers the issues of the state, social order, relations of power, it also belongs to practical disciplines objectively, because it concerns the establishment of norms of coexistence of the political community, not of being as such. The most typical example of theoretical study – both in terms of object and purpose – is, of course, metaphysics that studies being, setting the goal of knowledge about being⁴¹. However, you can give examples of such philosophical disciplines, which may be both practical and theoretical depending on the criterion adopted, as well as examples of such disciplines, which have the same thing as their object, but differ in their aims. And so Wojciech

Nowopolczyk classified the physics in terms of object matter as a theoretical (even contemplative) discipline, because it studies nature, being. At the same time, he emphasized its practical nature, because the purpose of its practicing was to benefit social life⁴². However, Paweł of Worczyn gave an example of nature, which is examined both by the philosophy of nature and medicine. The first of them examines nature in its order and principles, and the second knowledge acquired subordinates the action of the doctor. Although they have the same object, the philosophy of nature is a theoretical discipline, and medicine – a practical one⁴³.

Similar discrepancies concern moral philosophy. It can be both practical and speculative, regardless of the criterion, object or purpose chosen. Paweł of Worczyn finds arguments for all options: taking into account the criterion of purpose, moral philosophy can be a theoretical discipline (because it teaches about virtues and virtuous actions) or practical (action is its essential, proper

³⁹ „Eh hoc patet, quod scientia speculativa et practica differunt dupliciter: uno modo ratione obiecti et [alio modo] ratione finis”. Paulus de Worczyn, *Quaestiones super tres libros „De anima”*, ed. J. Rebeta, in: *Materiały i studia Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej*, T. X, Series A *Materiały do historii filozofii średniowiecznej w Polsce*, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Warsaw-Cracow 1969, p. 40.

⁴⁰ „[...] duplex ponitur differentia inter scientiam speculativam et practicam. Una sumitur ex fine, quia finis sciencie speculative est veritas, practice vero opus [...] Secunda differentia sumitur ex parte obiecti, quia speculativa est de hiis, que existunt a natura, [...] practica vero est de operationibus a nobis mediante larum cognitione”. *Kwestie wstępne komentarza Pawła z Worczyna do „Etyki Nikomachejskiej” Arystotelesa z 1424 roku*, op. cit., p. 97.

⁴¹ See Aristotle, *Metaphysics* 982a 10-13.

⁴² J. Skoczynski, J. Woleński, *Historia filozofii polskiej*, Wydawnictwo WAM, Cracow 2010, p. 88.

⁴³ „[...] naturalis et medicus considerant de istis passionibus, hoc est secundum aliam rationem formalem considerandi, nam philosophia naturalis considerat de eius in ordine ad naturam et [in ordine] ad ea, que ad nostram operationem sic insunt. Medicina vero practica considerat de eis in ordine quo ad nos quantum ad ea, que circa [ipsa] ea possumus operari”. *Kwestie wstępne komentarza Pawła z Worczyna do „Etyki Nikomachejskiej” Arystotelesa z 1424 roku*, op. cit., p. 100.

and ultimate goal⁴⁴). With reference to the criterion of the object, moral philosophy can also be either a theoretical discipline (it examines something that is always present in nature, namely a man in terms of his happiness), or practical disciplines (it examines man in the aspect of his actions resulting from his free will)⁴⁵.

Paweł rejects the goal criterion and ultimately advocates the criterion of the object. He says that practical disciplines are different from speculative ones with purposes secondarily, originally, their difference comes down to the difference of objects⁴⁶. Paul's conclusion may come as a surprise, because he claims that the object of ethics is being – man (*Buridanus homo felicitabilis*)⁴⁷. So how can Paul maintain that ethics is a practical knowledge and at the same time claim that its practical nature has its cause in being? If Paul decided that action is the goal of ethics and man is an object, why does not he want to admit that ethics is practical because of its goal? By claiming that ethics is a practical discipline, although being constitutes its object, Paul breaks the principle that the speculative or the-

oretical nature of knowledge has its cause in the object.

The explanation of this difficulty can be found in his commentary on *Nicomachean Ethics*, where Paul proposes two arguments for the thesis that the practical character of ethics has its source in the object of ethics. Both arguments are illustrated by the examples of (practical) medicine and (theoretical) philosophy of nature. Let's look at the first of these: „(...) the philosophy of nature considers those things that are in the order of nature, and medicine considers those around which we can take action. Therefore, their difference comes from formal objects, not in a fundamental way from the goal⁴⁸. According to Paul, although both studies have a nature as their object and in goals, the difference in their goals is secondary and depends on formal objects. Why? The naturalist examines nature as such, in terms of its causes, structure, etc., while the physician examines it as much as knowledge of nature can be used in the medical profession.

The methodology of the formal object of disciplines⁴⁹ becomes the basis of criti-

⁴⁴ „[...] finis essentialis, proprius et ultimum philosophiae moralis non est scire, sed operari”. Tamże, s. 95-96.

⁴⁵ Paul writes on the moral philosophy: „[...] tamen non considerat ea secundum [...] quam constant a natura, sed prout sunt libere operabilis a nobis et [prout] dependent ex libera nostra voluntate”. Ibidem, p. 96.

⁴⁶ Ibidem, p. 99.

⁴⁷ Moral philosophy „[...] est scientia considerans de homine felicitabili vel de aliquo per se pertinente ad ipsum”. Ibidem, p. 74.

⁴⁸ „[...] philosophia naturalis considerat de eius in ordine ad naturam, [...]. Medicina vero practica considerat de eis in ordine quo ad nos quantum ad ea, que circa [ipsa] ea possumus operari. Et sic ista distinctio sumitur ad hoc ab objectis formalibus, et non a fine principalibus”. Ibidem, p. 100.

⁴⁹ On the use of the methodology of Jan Buridan by Paul of Worcester and its modifications see. M. Płotka, *Podstawy aktywistycznej filozofii człowieka w ujęciu Pawła z Worczyna*, „Studia Antyczne i Mediewistyczne” 10 [45] (2012), p. 275-287.

cism, which Paul directs to the thesis about reducing the practicality of knowledge to its purpose. Paul writes that the subordination of study to action does not determine its practical nature, the doctor does not examine the pancreas, subordinating his research to action, attitude to action-goal does not pre-empt the theoretical research in question. According to Paul, it is exactly the opposite: the doctor first gains the knowledge in question, then subordinates knowledge to action. Only then can you subordinate the object of knowledge (*scibile*) – Paul claims⁵⁰.

While the starting point of Paweł's first argument is the Buridan's methodology of sciences, Aristotle's ideas are the inspiration for the second argument. He refers to the passage of *Nicomachean Ethics*: „But most people do not do these, but take refuge in theory and think they are being philosophers and will become good in this way, behaving somewhat like patients who listen attentively to their doctors, but do none of the things they are ordered to do”⁵¹. Paul confirms the previous thesis and keeps the separation between *scibile* (listening to what the doctor says) and *operabile* (meeting medical prescriptions). Philosophy – he argues following Aristotle – will not become a practical discipline only because it will consider actions and

issues related to it, just as the philosophy of nature does not turn into medicine when it stops on knowledge, even if this knowledge would concern organ diseases and their treatment. Knowledge becomes practical only when it becomes *operabile*, namely when it becomes the reference point of action. Therefore, Paul writes in the commentary that „it is not in our power to make a given discipline practical or speculative, but it is in our power to subordinate a given discipline to action, or not”⁵².

Paul's of Worczyn considerations as an answer to the question about the sources of practical functions of ethics is a more interesting proposition than considering the authors of the manuscripts BJ 3352 and BJ 714. Firstly, because the theory of the formal object is more convincing with its complexity, and secondly, it allows to avoid the difficulties to which the general definition presented in both manuscripts exposes. The statement that the moral philosophy is practical because of its goal is, in Paul's opinion, misleading, because it suggests that the basic pursuit of medicine is action (treatment). Paul agrees with this, but emphasizes that this is only a secondary goal. When the doctor starts medical studies, the basic and proper goal is to acquire such knowledge in the field of

⁵⁰ „Secunda ratio, quia scientiam ordinari ad opus, vel non [ordinari], non est causa huius, quo est scibile esse a nobis operabile, vel non [operabile], tunc ordinamus ipsum ad opus. Et ex eo, quo obiecti non est operabile a nobis, stamus in scientia”. *Kwestie wstępne komentarza Pawła z Worczyna do „Etyki Nikomachejskiej” Arystotelesa z 1424 roku*, op.cit., p. 97.

⁵¹ Aristotle, *Nicomachean Ethics* 1105 b, tr. D. Ross, Batoche Books, Kitchener 1999, p. 25.

⁵² „Ratio sua [est]: quia non est in potestate nostra facere aliquam scientiam esse speculativam vel practicam, sed in nostra potestate est aliquam scientiam ordinare ad opus”. *Kwestie wstępne komentarza Pawła z Worczyna do „Etyki Nikomachejskiej” Arystotelesa z 1424 roku*, op. cit., s. 97.

medicine that would enable him then to perform a medical practice.

Paul's considerations therefore do not contradict the definition presented in BJ 3352 and BJ 714, but rather are its essential supplement. Paul, more strongly than anonymous authors, demands taking the knowledge that precedes the action into account. John of Stobnica has a simi-

lar objection to the nature of „practice”. Defining practical knowledge as „the one, which naturally precedes practice, which it directs”⁵³, he asks for inclusion of the element of knowledge in the action that is present in Paul's commentary, which is however not included in the definition of anonymous authors of manuscripts.

Conclusion

In the active character of ethics, and its practical functions, Korolec sees one of many aspects of Cracow practicisim: „Buridan [...] encouraged to see in ethics knowledge which helps a man to shape his happiness by engaging in active life. Buridan's commentary inspired [...] Cracow masters, instilling practicisim in them”⁵⁴. However, Buridan's philosophy was not the only reference point for Cracow masters; looking for arguments for the practical nature of philosophy, they could find inspiration in very different philosophical traditions: in the work of Aristotle (Paul of Worczyn) or in Italian humanism (John of Stobnica).

Although the practicisim in philosophy resulted in narrowing research area of philosophy, imposing specific goals in advance, the practical approach to philosophy is not a narrow and unified proposition, as we could see. On the contrary, it strikes with its diverse, nuanced and high interpretative potential. The practical dimension of philosophy covers the diversity of phenomena, which is why

„practicisim in philosophy” seems to be no less ambiguous than „Cracow practicisim” as such. It may mean, among others: assigning the philosophy of the task of caring for the state, reducing the philosophy to practical areas or the thesis about privileging ethics. The dual concept of ethics in the Cracow academy – ethics as knowledge and ethics that goes beyond knowledge towards actions – sets two consecutive understandings of practicality: as the theoretical interest in moral philosophy and practical pursuit of actions flowing out from ethical studies.

Regardless of the many forms of practicisim, the image of the philosophy emerging here is special: the philosophy in terms of Cracow scholars can be an important sphere of action, not thinking. The philosopher therefore acts rather than devotes time to theorizing and speculating. The glorification of life (glorification of *vita active*), will show how much importance Cracow philosophers put into action.

⁵³ John of Stobnica, op. cit., p. 481.

⁵⁴ J. B. Korolec, *Filozofia moralna. Dzieje filozofii sredniowiecznej w Polsce*, op. cit., p. 22.

Filozofia między *scibile* i *operabile*. Metodologiczna debata nad praktycznym charakterem filozofii w XV-wiecznym Krakowie

Słowa kluczowe: praktyka, etyka, filozofia moralna, historia średniowiecznej filozofii polskiej

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie ogólnych założeń tezy o praktycznym charakterze filozofii na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku. Na ogół uważa się, że praktyczny charakter krakowskiej filozofii jest efektem działań administracji Jagiellonów, którzy samej ówczesnej filozofii wyznaczyli czysto polityczne, czy wręcz pragmatyczne zadania: integracja państwa i ujednoczenie prawa po rozbiću dzielnicowym, obrona państwa przed zakonem krzyżackim itd. Polski król Władysław Jagiełło założył (odnowił) Uniwersytet Krakowski, aby wykształcić intelektualne elity, które podjęłyby się realizacji planów króla. Dlatego też praktyczny charakter krakowskiej filozofii bywa niekiedy sprowadzany do jej wyłącznie politycznego czy społecznego aspektu.

Jednakże, jeżeliby spojrzeć bliżej na rozmaite etyczne, prawne, teologiczne czy filozoficzne koncepcje wypracowane w Krakowie, stanie się jasne, że teza o praktycystycznym charakterze filozofii jest znacznie bardziej złożoną i wielowątkową koncepcją. Stąd, niniejszy artykuł będzie poświęcony różnym dyskusjom, dotyczącym praktyki w filozofii. Dzieli się on na trzy części: w pierwszej zostanie zaprezentowana ogólna perspektywa na praktyczny wymiar edukacji uniwersyteckiej w średniowiecznym Krakowie; druga część przedstawia argumenty krakowskich badaczy przemawiające za praktycznym charakterem etyki; trzecia ostatnia część z kolei koncentruje się na metodologicznej dyskusji wokół pytania: co to znaczy, że nauka jest praktyczna?

Bibliography

1. Anonymous, *Pochwała filozofii praktyczne (BJ 513)*, in: *700 lat myśli polskiej. Filozofia i myśl społeczna XIII-XV wieku*, ed. J. Domański, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1978.
2. Aristotle, *Metaphysics*, tr. W. D. Ross, Oxford University Press, Oxford 1908.
3. Czerkawski J., *Humanizm i scholastyka. Studia z dziejów kultury filozoficznej w Polsce w XVI i XVII wieku*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1992.
4. Domański J., „Scholastyczne” i „humanistyczne” pojęcie filozofii, Wydawnictwo Antyk, Kęty 2005.
5. Domański J., *Scholastyka i początki humanizmu w myśli polskiej XV wieku*, Instytut Tomistyczny, Warszawa 2011.
6. Korolec J. B., *Filozofia moralna Jana Burydana. Paryski wzór krakowskich dysput z zakresu „Etyki” w pierwszej połowie XV wieku*, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Kraków-Warszawa-Gdańsk 1973.
7. Korolec J. B., *Filozofia moralna. Dzieje filozofii średniowiecznej w Polsce*, t. VII, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Kraków-Warszawa-Gdańsk 1980.
8. Korolec J. B., *Praktycyzm piętnastowiecznej etyki krakowskiej*, in J. B. Korolec, *Wolność, cnota, praxis*, Wydawnictwo IFIS PAN, Warszawa 2006.
9. *Kwestie wstępne komentarza Pawła z Worczyna do „Etyki Nikomachejskiej” Arystotelesa z 1424 roku*, ed. J. Rebeta, in: *Z dziejów etyki krakowskiej na początku XV wieku. Materiały do historii filozofii średniowiecznej w Polsce*, t. VI (XVII) Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Kraków-Warszawa-Gdańsk 1973.
10. Morawski K., *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego. Średnie wieki i Odrodzenie. Z wstępem o uniwersytecie Kazimierza Wielkiego*, printed by Jagiellonian University, Kraków 1999.
11. Paulus de Worczyn, *Quaestiones super libris Ethicae Nicomacheae Aristotelis*, MS BJ 720, f. 13va.
12. Paulus de Worczyn, *Quaestiones super tres libros „De anima”*, ed. J. Rebeta, in: *Materiały i studia Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej*, T. X, Series A *Materiały do historii filozofii średniowiecznej w Polsce*, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Kraków-Warszawa 1969.
13. Płotka M., *Podstawy aktywistycznej filozofii człowieka w ujęciu Pawła z Worczyna*, „Studia Antyczne i Mediewistyczne” 10 [45] (2012), p. 275-287.
14. Rebeta J., *Komentarz Pawła z Worczyna do „Etyki Nikomachejskiej” Arystotelesa z 1424 roku. Zarys problematyki filozoficzno-społecznej*, Zakład Narodowy

- imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Warszawa 1970.
15. Skoczyński J., Woleński J., *Historia filozofii polskiej*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010.
  16. Stanisław of Skarbimierz, *Pochwała Uniwersytetu na nowo ufundowanego*, in: *700 lat myśli polskiej. Filozofia i myśl społeczna XIII-XV wieku*, ed. J. Domański, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1978.
  17. Streumer B., *Practical reasoning*, in: *A Companion to the Philosophy of Action*, ed. T. O'Connor, C. Sandis, Wiley-Blackwell, Malden (MA) 2010.
  18. Versor Johannes, *Quaestiones magistri Iohannis Versoris super libros Ethicorum Aristotelis et textus eiusdem*, impresse per Henricus Quentel, Köln 1491.

Nota o Autorach

Artur Andrzejuk – prof. dr hab., prof. zwyczaj. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW), na którego Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej kieruje Katedrą Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej oraz Sekcją Historii Filozofii. Autor szeregu publikacji z zakresu filozofii i teologii średniowiecznej, tomizmu, etyki i klasycznej filozofii człowieka. Interesuje się problematyką uczuć, sprawności i cnót moralnych, relacji osobowych. Jest uczniem Profesora Mieczysława Gogacza. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7926-4070>

Izabella Andrzejuk – dr, wykładowca w Wyższej Szkole Stosunków Międzynarodowych i Amerykanistyki oraz Wyższej Szkole Komunikowania, Politologii i Stosunków Międzynarodowych, a także na studiach podyplomowych Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW. Wielokrotnie wygłaszała wykłady i referaty w Wielkiej Brytanii na zaproszenie PUNO (Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie), IPAK (Instytutu Polskiego Akcji Katolickiej), PON UJ (Polskiego Ośrodka Naukowego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Londynie) oraz parafii polskich. Jest autorką ponad dwudziestu artykułów o tematyce filozoficznej. Zainteresowania naukowe: historia filozofii (arystotelizm, tomizm, filozofia polska); filozofia, etyka, klasyczna teoria człowieka, filozoficzne podstawy mistyki. Napisała książkę pt. *Filozofia przyjaźni. Tomasz z Akwinu* (Warszawa 2007). Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4961-2580>

Marcin W. Bukala – dr hab., prof. w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN, w Zakładzie Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej. Zajmuje się historią etyki i teologii moralnej w Średniowieczu, zwłaszcza etyki gospodarczej, a także historią prawa kanonicznego i edukacji. W latach 2005-2007 prowadził badania jako stypendysta Uniwersytetu Bolońskiego, pod opieką Profesora Ovidiego Capitaniego. Jest wydawcą tekstów z filozofii i teologii polskiej XIV i XV wieku i uczestnikiem projektu «Corpus Philosophorum Polonorum». Do nowszych publikacji tego autora należą m.in.: reedycja i polski przekład traktatów etyczno-ekonomicznych Mateusza z Krakowa (Kęty, 2011) oraz monografia *Risk and Medieval «Negotium»...* (Spoleto, 2014) o pojmowaniu ryzyka gospodarczego w prawie

kanonicznym i teologii u schyłku XII i w XIII stuleciu. M. W. Bukala jest też współautorem podręcznika *Biznes, etyka, odpowiedzialność* (Warszawa, 2012).

Raymond Leo Kardynał Burke – dr prawa kanonicznego. Był arcybiskupem St. Louis, prefektem Trybunału Sygnatury Apostolskiej oraz członkiem Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. W 2014 r. podpisał (wraz z trzema innymi kardynałami) *Dubia (Wątpliwości)* wobec adhortacji posynodalnej *Amoris Laetitia*, po czym został usunięty z funkcji prefekta Trybunału Sygnatury, a mianowany patronem Suwerennego Zakonu Maltańskiego (funkcja czysto formalna i w znacznym stopniu honorowa). Pomimo tego Kard. Burke nieustępliwie broni tradycyjnej doktryny katolickiej o nierozzerwalności małżeństwa, którą – jego zdaniem – wspomniana adhortacja zdaje się podważać.

Richard Fafara – dyplom magistra i doktora filozofii zrobił na Uniwersytecie w Toronto (Kanada). Studiował również na Sorbonie w Paryżu oraz Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Jest autorem, m.in., monografii *The Malebranche Moment: Selections from the Letters of Étienne Gilson & Henri Gouhier (1920-1936)*.

Mieczysław Gogacz – prof. zw. dr hab., emerytowany profesor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (dawnej Akademii Teologii Katolickiej). Stworzył konsekwentną odmianę tomizmu egzystencjalnego. W jego ramach broni teorii aktu istnienia i zasady niesprzeczności, tezy o odrębności i wewnętrznej jedności jednostkowych bytów oraz wynikającego z tych twierdzeń realizmu i pluralizmu bytowego. Zaproponował szereg doprecyzowań w dyscyplinach filozoficznych, takich jak filozofia bytu, antropologia filozoficzna, etyka i pedagogika. Formułował podstawy etyki zawodowej lekarza, żołnierza, funkcjonariusza Straży Granicznej; wykładał te etyki na AM, WAT i UW. Uczestniczył w debatach publicznych na temat ochrony życia, etyki zawodowej, racji stanu, polityki kulturalnej i naukowej państwa. Wykaz publikacji M.Gogacza obejmuje prawie 1000 pozycji.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0517-0781>

Curtis Hancock – jest emerytowanym profesorem filozofii. Sprawował funkcję prezesa American Maritain Association, jest współzałożycielem Gilson Society. Opublikował siedem książek, w tym *Recovering a Catholic Philosophy of Elementary Education* (Mount Pocono, Pennsylvania: Newman

House Press, 2005). Publikował również liczne artykuły i recenzje. Był aktywny w Ameryce i Europie, pisząc i wygłaszając wykłady na temat przywództwa, filozofii politycznej, etyki i filozofii religii.

Natalia Herold – mgr, absolwentka prawa i administracji na Uniwersytecie Gdańskim (lic.) i Uniwersytecie Warszawskim (mgr). Jest sekretarzem Zarządu Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Interesuje się filozofią klasyczną, a w niej szczególnie etyką i pedagogiką. Publikuje w „Roczniku Tomistycznym”.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4761-9495>

Bożena Listkowska – dr, adiunkt w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Ukończyła studia filologiczne na Wydziale Humanistycznym Akademii Bydgoskiej oraz studia filozoficzne na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Doktorat nauk humanistycznych w zakresie filozofii otrzymała na UKSW w wyniku obrony rozprawy pt. *Łowiańskie modyfikacje tomizmu tradycyjnego w pracach ks. Piotra Chojnackiego*; wersja książkowa: *Tomizm otwarty Piotra Chojnackiego* (Bydgoszcz 2014). Prowadzi badania nad współczesną filozofią polską. Przedmiotami jej zainteresowań są w szczególności filozofia człowieka i metafizyka. Współredaktor serii książek: „Tomizm polski 1879–1918. Słownik filozofów”, „Tomizm polski 1919–1945. Słownik filozofów” i „Tomizm polski 1946–1965. Słownik filozofów”.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6635-5934>

Mikołaj Mościcki – dr, absolwent Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej na Akademii Teologii Katolickiej; (1976-78) stypendysta fundacji „Pax Christi” w Wiedniu; (1978-1980) stypendysta Rządu Francuskiego w Strasbourgu (1980) Uzyskał doktorat uniwersytecki z filozofii. Mieszka we Francji.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3999-1406>

Tomasz Pawlikowski – dr hab. , prof. Wyższej Szkoły Edukacji Zdrowotnej i Nauk Społecznych w Łodzi, absolwent ATK, doktor UW. Autor czterech książek o tematyce filozoficznej. Ostatnią była monografia *Prawda następstwem istnienia. Problem prawdy w interpretacji św. Tomasza z Akwinu*, Wydawnictwo (Lublin 2013). Ponadto autor jednej książki historycznej, kilkudziesięciu artykułów naukowych, 127 haseł w „Powszechnej Encyklopedii Filozofii” i 32 w „Encyklopedii Filozofii Polskiej”, a także ponad 20 pomniejszych publikacji (hasła w „Encyklopedii

Katolickiej”, „Wielkiej Encyklopedii PWN”, recenzje).

Ewa Agnieszka Pichola – mgr, absolwentka Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Obecnie doktorantka, kontynuuje badania w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przygotowuje rozprawę, w której analizuje dorobek Dietricha von Hildebranda z perspektywy obecności wątków modernistycznych w pismach niemieckiego fenomenologa. Interesuje się zagadnieniami z pogranicza metafizyki i psychologii, a dokładnie filozoficznych podstaw koncepcji psychologicznych i antropologicznych aspektów prawdy. Publikuje, uczestniczy w konferencjach, tłumaczy w j. angielskim.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6078-7384>

Magdalena Płotka – dr hab, kierownik (p/o) Katedry Historii Filozofii Polskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Z-ca redaktora naczelnego Rocznika Tomistycznego. Zainteresowania naukowe skupiają się wokół średniowiecznej filozofii praktycznej, historii filozofii polskiej w XV i XVI wieku, paleografii łacińskiej oraz filozofii współczesnej. Jest autorką książki *Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora* (Warszawa, 2013) oraz *Filozofia jako praktyka. Myśl krakowskiego praktycyzmu w XV i XVI* (Warszawa 2016). Publikuje w „Rocznikach Filozoficznych”, „Edukacji filozoficznej”, „Filo-sofiji”, „Roczniku Tomistycznym” i in.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6993-2178>

Jan Pocięj – inż., magister teologii. Napisał rozprawę doktorską w Instytucie Filozofii UJ na temat związków filozofii ks. prof. Tadeusza Wojciechowskiego z odkryciami fizyki i biologii dwudziestego wieku (2017). Autor artykułu „Piotra Semenki próba odnowy filozofii klasycznej” (RT 5(2016)). Uczestnik X Międzynarodowego Kongresu Ontologicznego w San Sebastian (2012), gdzie wygłosił referat „The Wave-Corpuscle Duality of Matter and the Nature of the Universe”. Jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół aktualizacji tomizmu w oparciu o współczesny obraz świata opracowany przez nauki przyrodnicze. Jest członkiem Sodalicii Świętej Jadwigi Królowej.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5698-6401>

Peter Redpath – jest rektorem Adler-Aquinas Institute; jest również dyrektorem Aquinas School of Leadership, kierownikiem studiów tomistycznych w Holy Apostles College and Seminary (USA); a także

aktywnym badaczem na Uniwersytecie Abat Oliba w Barcelonie (Hiszpania).

Krzysztof Andrzej Wojcieszek – dr hab., prof. Pedagogium Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie, gdzie kieruje Zakładem Profilaktyki Społecznej, Resocjalizacji i Pracy Socjalnej. Biolog molekularny, filozof (etyk), pedagog. Specjalizuje się w profilaktyce problemów alkoholowych, a filozoficznie w teorii rodzicielstwa, dydaktyce filozofii i analizie procesu rozpaczy. Członek konsultor Zespołu ds. Apostolstwa Trzeźwości i Osób Uzależnionych przy Konferencji Episkopatu Polski. Twórca wielu uznanych programów profilaktycznych („Noe”, „Debata”, „Korekta”, „Smak życia czyli debata o dopalaczach”, „ARS czyli jak dbać o miłość”). Autor licznych publikacji, zarówno filozoficznych, jak i zwłaszcza pedagogicznych. Ekspert wielu instytucji i zreszeń.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1047-8000>

Michał Zembruski – dr, adiunkt w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Pracę doktorską poświęcił tematyce zmysłów wewnętrznych w koncepcji św. Tomasza z Akwinu. Interesuje się problematyką epistemologiczną w starożytności i średniowieczu, a szczególnie problematyką pamięci i teorią intelektu możliwościowego i czynnego. Jest współredaktorem książek w serii „Opera Philosophorum Medii Aevii”. W jej ramach w 2012 opublikował monografię: Tomasz z Akwinu. *Komentarz „O pamięci i przypominaniu”*.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4647-479X>

